
Informe entorn de la Penyeta del Moro a Cullera

Autor: Css. Llegat Històric i Artístic
Aprovació: Ple, 25 març 2024

I Petició de l'Ajuntament de Cullera

El propassat 15 de gener la vice-alcaldeessa de l'Ajuntament de Cullera va remetre al Consell Valencià de Cultura un escrit dirigit a la presidenta Pedrós on exposava un conjunt de fets i raons que conduïen, en relació amb la balisa que hi ha a la badia de Cullera, coneguda com la Penyeta del Moro, a demanar al Consell que emetera

"...informe o dictamen pel qual inste a l'Administració de l'Estat... duga a terme quantes mesures de conservació i intervenció calguen per tal de frenar el deteriorament d'aquest element d'important valor patrimonial..."

Adjuntava a l'escrit de petició un text, "*La Penyeta del Moro de Cullera: història i futur d'una balisa icònica*"¹ signat pel cronista oficial de Cullera, l'arqueòleg director del Museu Municipal d'Història i Arqueologia i el capatàs de la brigada municipal d'Obres i Serveis.

Per tal de situar geogràficament l'objecte d'anàlisi del present informe adjuntem un eloqüent plànol de situació² on es poden apreciar els elements a què es farà referència tot seguit.

---

¹ "*La Penyeta del Moro de Cullera: història i futur d'una balisa icònica*" Gandia, Lanusse i Ripoll

² *Geografía General de Valencia. Partido de Sueca* 1/250000. Sarthou i Carreres

Geografía General de Valencia. Partido de Sueca 1/250000³

II Dades

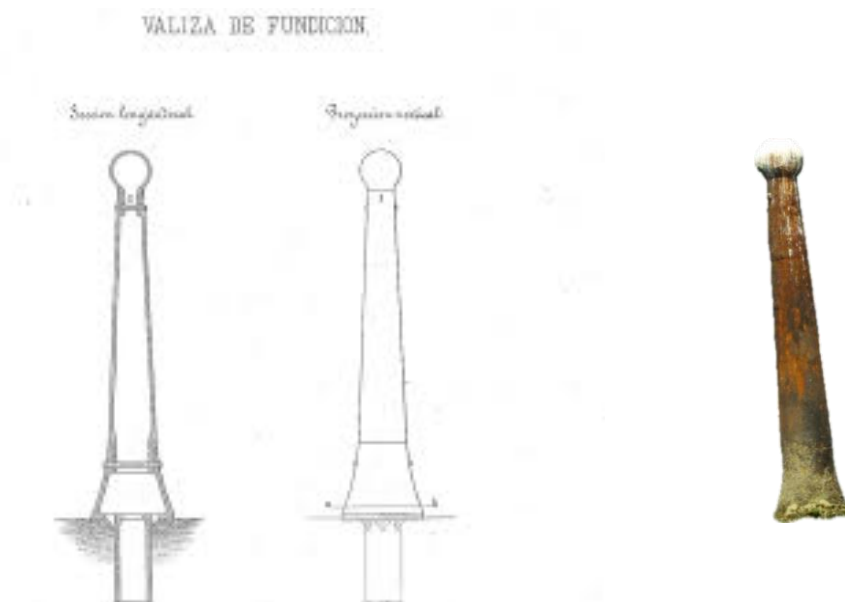
Segons el que s'exposa en la documentació aportada per l'Ajuntament de Cullera resulten establerts els següents fets:

La balisa Penyeta del Moro és part del "*Plan General para el valizamiento de las costas y puertos de España e islas adyacentes*" elaborat pel Gobierno de España en 1858 i és l'única de la seua tipologia, dita "*Modelo L Valiza de fundición*" instal·lada i supervivent fins als nostres dies.

³ Sarthou i Carreres. Provincia de Valencia Tomo II

La balisa és tota de fosa de ferro de forma troncocònica des d'1,30 metres en la base a 0'5 en el coronament esfèric; té una altura aproximada de 5,5 metres i està situada sobre un escull que sobreix poc més d'un metre sobre les aigües i dista 5 cables de la costa, és a dir la ribera de l'aigua, cosa de poc més de 800 metres.

La balisa per si mateixa, pel moment històric en què es va construir, superada la Carlinada, per la singularitat geomètrica, per l'adscripció a un moment històric d'irrupció de la indústria i les infraestructures en l'estructura econòmica espanyola; per totes aquestes raons la *Valiza* és mereixedora d'un tractament acurat de preservació i manteniment que l'Estat hauria de procurar.

Alçat i secció vertical de la Balisa s/e i imatge actual

Vista pròxima de la Balisa

El deteriorament de la balisa és palés i fou comprovat in situ pels funcionaris municipals a l'any 2015 quan s'apreciaren el grau de corrosió, desplom i brutícia de la Penyeta.

Com a conseqüència, en conèixer l'estat de la balisa, fou desafectada del servei públic mitjançant una Resolució del president de Ports de l'Estat del mateix 2015 per la qual es va modificar la *Red litoral* i el *Libro de Faros* i s'eliminà el senyal *Escollo del Moro*.

III El lloc

La costa de Cullera té a l'extrem sud un arc de platja, denominat Rada de Cullera⁴, de característiques visuals ben particulars perquè s'estén des del cap de Cullera, és a dir des del Far, fins a la desembocadura del Xúquer que l'escullera marca nítidament, i rep els noms de Platja del Racó i més al sud de Sant Antoni. És a dir, una platja de límits naturals i també artificials però d'excel·lent definició visual, al bell mig de la qual es troba la Penyeta del Moro amb la balisa de fosa, dempeus.

Tres son, doncs, els elements d'aquesta porció territorial. Els límits naturals, el cap de Cullera i les seues puntes, Pensaments, Negra; i les artificials, l'escullera del Xúquer i la platja de sorra davant la qual s'aixeca la balisa.

---

⁴ *Geografia General del Reyno de Valencia. Provincia de Valencia.* C.Sarthou Carreres

Caldria afegir a aquests tres elements un de situació submarina com és l'embarcador romà, situat a mitjan camí de la platja a l'escull de la balisa i que ha estat investigat pels arqueòlegs de l'Ajuntament de Cullera⁵.

Plan Topográfico. Proyecto de un Puerto de Comercio. Lucio del Valle.1841

L'interés nàutic de la badia de Cullera és ben antic, per estar "protegida dels corrents marins i de l'onatge advers, flanquejada per el Cap de Cullera i la desembocadura del Xúquer, es va convertir ja des d'època romana en un port natural on fondejaven les embarcacions"⁶ i s'allarga fins al segle XIX, quan el reeixit enginyer Lucio del Valle en 1841 projecta un Puerto de Comercio mai executat.

En el plànol adjunt es pot veure com la Penyeta fou utilitzada com a base topogràfica per a la definició de les línies de les obres d'abric del port.

⁵ E. Gandia i A. Fernández "Evidencias arqueológicas de una escala marítima en la bahía de Cullera en época romana" Albalat de la Ribera, Ajuntament

⁶ E.Gandia i A.Fernández. Op.cit

IV El paisatge. Concepte i doctrina

Aquest és, per dir-ho d'una manera clàssica, el territori de què parlem i el seu rostre és el paisatge que apreciem. Que el paisatge és el rostre del territori ⁷és una formulació ben ancorada entre els estudiosos de l'urbanisme contemporani i que ara veiem que s'ajusta notablement a l'objecte de l'informe.

Ara bé, arribats a aquest punt és necessari escoltar l'arquitecte i professor Javier Maderuelo⁸ quan afirma que:

"El Paisaje no es lo que está ahí, ante nuestros ojos, es un concepto inventado, mejor dicho, es una construcción cultural. El paisaje no es un mero lugar físico, sino el conjunto de una serie de ideas, sensaciones y sentimientos que elaboramos a partir del lugar y sus elementos constituyentes"

I conclou:

"La idea de paisaje no se encuentra tanto en el objeto que se contempla como en la mirada de quien contempla. No es lo que está delante sino lo que se ve"

Una vegada situat el concepte "Paisatge" en el camp cultural estètic, cal ressituar la qüestió en termes normatius i per tant recórrer al Conveni de Florència⁹ de 2000, que s'ocupa per primera vegada d'aquesta matèria en l'àmbit de les relacions internacionals.

Així estableix en l'article 1:

"Paisatge" designa una part del territori tal com la percep la població, el caràcter de la qual resulta de l'acció dels factors naturals i/o humans i de les relacions que s'estableixen entre ells

I recorda els papers fonamentals que el paisatge juga en les societats contemporànies:

"...el paisatge té un paper important en els àmbits cultural, ecològic, mediambiental i social,... contribueix a elaborar les cultures locals i que representa un component fonamental del patrimoni cultural natural... és un element important de la qualitat de vida de les poblacions".

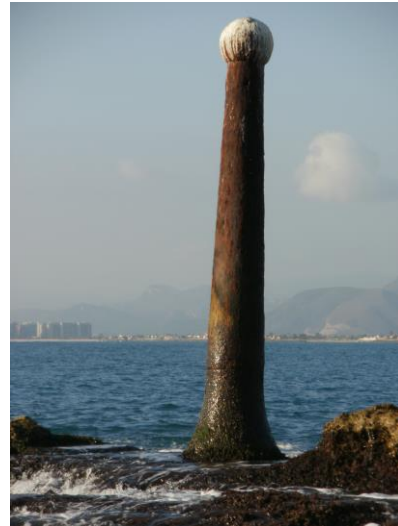
És ben interessant subratllar el paper que el Conveni de Florència atorga al paisatge en l'elaboració de les cultures locals, matèria que queda evident en el cas que ens ocupa, perquè la Balisa, la Penyeta del Moro, s'ha convertit amb el pas del temps en una icona popular dels habitants de Cullera com queda palés en les nombroses entitats i commemoracions de tota

⁷ Mollà "El rostre del territori" Levante 2024

⁸ Maderuelo. "El paisaje. Génesis de un concepto". Abada editores 2005

⁹ CONVENI EUROPEU DEL PAISATGE .Florència 20.X.2000

mena que reben o s'adjudiquen el nom de Penyeta; com ara el Trofeu nàutic, algunes falles i colles i les referències que en algunes obres literàries tenen per protagonista l'escull.

V Controvèrsia: Protecció, utilitat i propietat

Al començament de l'informe ha quedat establerta la posició de Ports de l'Estat mitjançant Resolució del seu president, de 2015, per la qual es modifica la *Red litoral* i el *Libro de Faros* i s'elimina el senyal "*Escollo del Moro*", la qual cosa implica la seua pèrdua d'utilitat nàutica als efectes de la seguretat de la navegació, matèria que és de la seua exclusiva competència i que té com a conseqüència l'abandó de les tasques de manteniment i conservació que caldria tenir en cas contrari.

Però el bé, la Balisa, es troba en aigües de la mar territorial que és domini exclusiu de l'Estat com a bé demanial i que, pel que es desprén del que s'ha exposat, renuncia a mantenir-la, malgrat les consideracions fetes anteriorment sobre l'alta qualitat patrimonial intrínseca i històrica del bé.

D'altra banda, l'Administració Local no pot intervenir més enllà del seu territori natural que és la terra ferma, i per tant el bé patrimonial que considerem pertany a una mena de terra nulius, rebutjable des d'un punt de vista cultural, si no jurídic.

Es planteja, així les coses, una certa controvèrsia entre el deure de mantenir i conservar i la titularitat demanial, que hauria de ser superada com més aviat millor per raons de protecció patrimonial, que és la matèria que ocupa el Consell Valencià de Cultura.

VI Consideracions

Primera

La pèrdua d'utilitat nàutica adduïda per Ports de l'Estat mitjançant la seua Resolució no hauria de comportar la pèrdua d'utilitat cultural, si atenem les reflexions de Nuccio Ordine¹⁰ sobre la utilitat d'allò inútil.

Segona

Cal eixir d'aquesta mena de terra nulius abans descrita i abordar l'objectiu essencial: la protecció, conservació i manteniment d'un bé que forma part d'un paisatge d'arrels històriques i patrimonials, que s'ha convertit amb el pas del temps en una icona popular dels habitants de Cullera.

Tercera

El Dret permet la resolució de la controvèrsia per mitjà de l'atorgament d'una Concessió Demanial sobre l'escull de la Balisa, que garantiria la conservació i restauració del bé, la Penyeta del Moro, a càrrec del Ajuntament i pel termini temporal adequat.

L'informe es lliurarà al protocol habitual, als peticionaris, a Ports de l'Estat i a l'Ajuntament de Cullera.

---

¹⁰ “*La utilidad de lo inútil*” Nuccio Ordine Acantilado 2013